

Луговенко Наталія Вікторівна,

к.держ.упр., доц., доцент кафедри економічної теорії та фінансів,

ХарPI НАДУ, м. Харків

ORCID0000-0003-0386-7630;

Коваленко Наталія Володимирівна,

к.держ.упр., доц., доцент кафедри економічної теорії та фінансів,

Харківський регіональний інститут державного управління

Національної академії державного управління при Президентові України,

м. Харків

ORCID 0000-0002-5371-9778

УДК 336.276/336.275

doi: 10.34213/db.21.01.09

МЕХАНІЗМИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

У статті здійснено аналіз динаміки та структури сучасного стану державного боргу України за 2015–2020 роки. Надано оцінку рівня боргового навантаження на економіку України та динаміку зміни стану державного боргу в окремих країнах світу. Визначено пріоритетні напрями оптимізації державного боргу як інструменту фінансової політики держави. Результати досліджень є основою для осмислення специфічних особливостей становлення й розвитку системи управління державним боргом та напрямів подолання проблем, пов'язаних з ризиками державного боргу та його впливу на боргову безпеку країни.

Ключові слова: державний борг; структура державного боргу; боргове навантаження; оптимізація, фінансова політика держави; кредитні ресурси держави.

Постановка проблеми. Опрацювання інноваційних механізмів управління державним боргом в Україні можна вважати вкрай актуальною проблемою. Існуюча боргова залежність, яка стрімко зростає, є вагомим фактором впливу на економіку України, що дестабілізує практично всі сфери життєдіяльності суспільства та держави. Наслідком неефективної політики державних запозичень, яка полягає в їхній надмірності та нераціональному використанні, є обмеження можливостей і темпів соціально-економічного

розвитку України. Значне боргове навантаження держави призводить до депресивного впливу на економічний розвиток, зниження інвестиційної привабливості, втрати довіри кредиторів та обмеження доступу до зовнішніх джерел фінансування. Саме тому постає необхідність експертної оцінки ефективності боргової політики уряду та загального стану державного боргу, а також потребує визначення основних причин зростання боргу та його неефективного використання.

Загальновідомо, що формування й функціонування фінансової системи будь-якої держави, зокрема й України, її невід'ємною складовою є державний борг, який суттєво впливає не лише на ефективність фінансової системи, а й на соціально-економічний розвиток держави загалом. Вплив державного боргу може мати як позитивний ефект, коли залучення ресурсів на кредитній основі використовується для збалансування державних фінансів, так і негативний – у разі, коли державний борг створює значне навантаження на фінансову систему. Відтак, державний борг не просто засіб залучення коштів для фінансування державних потреб, а й важливий механізм фінансової політики держави [10], неефективне використання якого, в якісному і кількісному контексті, створюватиме умови для порушення стабільного функціонування економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань, що стосуються формування державного боргу, управління ним, реалізації боргової політики в державі, впливу боргового навантаження на економічний розвиток країни приділяється багато уваги зарубіжними та українськими науковцями. Суттєвий внесок у вивчення проблематики державного боргу зробили українські вчені О. Барановський, Т. Богдан, О. Василик, П. Германчук, С. Ковальчук, В. Козюк, Г. Кучер, В. Лісовенко, С. Лондар, В. Опарін, В. Федосов та інші, а також західні економісти А. Алесіна, Р. Барро, Дж. Бьюкенен, Дж. Кейнс, Ф. Модільяні, К. Рогофф, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, Дж. Тобін, М. Фрідман та ін.

Проте в сучасних умовах залишається актуальним подальше дослідження проблеми забезпечення ефективного процесу формування державного боргу в

умовах переходу до ринкової економіки.

Метою статті є аналіз динаміки й структури державного боргу та теоретичне обґрунтування напрямів оптимізації державного боргу як важливого механізму фінансової політики держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним із базових факторів гальмування розвитку економіки країни.

Надмірне боргове навантаження, динаміка постійного зростання боргових показників протягом останніх років, неефективна реструктуризація державного боргу в 2015 р., що створила потенціал для загострення фінансових та економічних проблем у майбутньому, а також суттєві недоліки у сьогоднішній політиці щодо залучення позикових коштів і практиці їх використання – всі ці питання повинні бути в центрі уваги науковців, експертів та органів державного управління.

Без вирішення перелічених проблем та запровадження оптимальної системи управління державним боргом Україна не зможе позбутися перманентних ризиків фінансової дестабілізації, а отже реалізувати ефективну стратегію стійкого економічного розвитку.

За даними Міністерства фінансів України [4] та Державної казначейської служби України [2] станом на 01.01.2021 р. державний і гарантований державою борг України становив 2551,88 млрд грн або 90,25 млрд дол. США, у тому числі:

– державний борг України – 2259,23 млрд грн (88,53 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 79,90 млрд дол. США, у тому числі:

а) державний зовнішній борг – 1 258,52 млрд грн (49,32 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 44,51 млрд дол. США;

б) державний внутрішній борг – 1 000,71 млрд грн (39,22 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 35,39 млрд дол. США.

– Гарантований державою борг України становив 292,65 млрд грн

(11,47% від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 10,35 млрд дол. США, у тому числі:

а) гарантований державою зовнішній борг –260,41 млрд грн (10,20 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 9,21 млрд дол. США;

б) гарантований державою внутрішній борг –32,24 млрд грн (1,26 % від загальної суми державного та гарантованого державою боргу) або 1,14 млрд дол. США.

Статтею 5 Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” [6] визначено граничний обсяг державного та гарантованого державою боргу України станом на 31.12.2020 р. у розмірі 2386,7 млрд грн. Це означає, що розмір державного та гарантованого державою боргу України перевищив обсяг граничного розміру, визначеного Законом України на 165,18 млрд грн [6].

У порівнянні зі станом боргу на 01.01.2020 (1 998,3 млрд грн або 84,4 млрд дол. США) державний та гарантований державою борг у національній валюті збільшився на 553,58 млрд грн або на 27,7 %. Водночас, у доларовому еквіваленті – збільшився на 5,85 млрд дол. США або на 6,9 %.

Роком раніше граничний обсяг державного та гарантованого державою боргу України станом на 31 грудня 2019 року визначено у розмірі 2448,7 млрд грн, у тому числі:

– державний борг у сумі 2 060,1 млрд грн, що фактично склав 1761,4 млрд грн, тобто на 298,7 млрд грн, або на 14,5 % менше;

– гарантований державою борг у сумі 388,6 млрд грн, що фактично склав 236,9 млрд грн, тобто на 151,7 млрд грн (на 39,0 %) менше.

Отже, розмір державного та гарантованого державою боргу України станом на 01.01.2020 р. (1998,3 млрд грн) не перевищив обсяг граничного розміру, визначеного законом України “Про Державний бюджет України на 2019 рік” (2448,7 млрд грн) [5].

Особливістю боргової політики країни, яка в умовах сьогодення знаходиться під впливом зовнішніх та внутрішніх загроз і потребує значного

вдосконалення та модернізації з метою забезпечення стійкості фінансової системи держави, є тенденційне нарощування обсягу державного та гарантованого державою боргу України (таблиця).

Таблиця

Структура сукупного державою боргу України (млрд одиниць)

Показники	01.01.2016	01.01.2017	01.01.2018	01.01.2019	01.01.2020	01.01.2021
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	100%	100%	100%	100%	100%	100%
млрд грн	1 572,18	1 929,81	2 141,82	2 168,45	1 998,30	2 551,88
млрд дол. США	65,51	70,97	76,31	78,32	84,37	90,25
Внутрішній борг	34%	36%	36%	36%	42%	40%
млрд грн	529,46	689,73	766,81	771,44	838,85	1 032,95
млрд дол. США	22,06	25,37	27,32	27,86	35,42	36,53
Зовнішній борг	66%	64%	64%	64%	58%	60%
млрд грн	1 042,72	1 240,08	1 375,01	1 397,01	1 159,45	1 518,93
млрд дол. США	43,45	45,61	48,99	50,45	48,95	53,72
у тому числі:						
Державний борг	84,9%	85,5%	85,6%	85,8%	88,1%	88,5%
млрд грн	1 334,27	1 650,83	1 833,71	1 860,29	1 761,37	2 259,23
млрд дол. США	55,59	60,71	65,33	67,19	74,36	79,91
Внутрішній борг	32,3%	34,8%	35,2%	35,1%	41,5%	39,2%
млрд грн	508	670,65	753,4	761,09	829,5	1 000,71
млрд дол. США	21,17	24,66	26,84	27,49	35,02	35,4
Зовнішній борг	53,0%	51,0%	50,0%	51,0%	46,6%	49,3%
млрд грн	826,27	980,19	1 080,31	1 099,20	931,87	1 258,52
млрд дол. США	34,43	36,05	38,49	39,7	39,34	44,51
Гарантований державою борг	15,1%	14,5%	14,4%	14,2%	11,9%	11,46%
млрд грн	237,91	278,98	308,11	308,16	236,93	292,65
млрд дол. США	9,91	10,26	10,98	11,13	10,0	10,35
Внутрішній борг	1,4%	1,0%	0,6%	0,5%	0,5%	1,26%
млрд. грн	21,46	19,08	13,41	10,35	9,35	32,24
млрд дол. США	0,89	0,7	0,48	0,37	0,39	1,14
Зовнішній борг	13,8%	13,5%	13,8%	13,7%	11,4%	10,2%
млрд. грн	216,45	259,89	294,7	297,81	227,57	260,41
млрд дол. США	9,02	9,56	10,5	10,76	9,61	9,21

Йдеться про те, що за період з 2015 по 2020 рр. даний показник зріс у національній валюті більш ніж у 1,6 рази по відношенню до 2 551,88 млрд грн. Це відбувалося за умови нестабільної економічної ситуації у країні та внаслідок значних запозичень, які здійснювали боргове навантаження на бюджет.

Державний борг за аналізований період збільшився майже в 1,7 разів з 1 334,27 млрд грн в 2015 році до 21 259,23 млрд грн у 2020 р. Такий обсяг державної заборгованості виник внаслідок впливу світової та національної криз, наявності хронічного дефіциту бюджету та недосконалої системи управління державним боргом.

Обсяг гарантованого державою боргу має тенденцію до зростання від 237,91 млрд грн у 2015 р. до 292,65 млрд грн у 2020 р., тобто збільшився в 1,2 рази.

Слід зазначити, що високий розмір державного боргу України сприяє наступним економічним загрозам і викликам:

– відсутність гарантованого доступу до зовнішнього позичкового фінансування може трансформуватися в проблеми макрофінансової нестабільності;

– наявні деформації на користь зовнішніх позик підвищують валютні ризики позичкового фінансування і в перспективі – посилюють волатильність обмінного курсу гривні;

– значні обсяги зовнішніх боргів посилюють вразливість економіки України до впливу зовнішніх шоків (зменшення цін на експортовані товари, зміни обсягів міжнародної ліквідності тощо) та актуалізують ризики кризового сценарію [7].

Немає сумніву в тому, що поточна мікро- та макроекономічна ситуація в Україні, а також реальні можливості стосовно зниження боргового навантаження певною мірою залежать від розвитку “глобальної економіки” та суттєвого зменшення “глобального заборгування”.

Багато країн світу стикається з багатовимірною кризою щодо охорони здоров'я, руйнування економічних зв'язків, реверсу потоків капіталу, скорочення зовнішнього попиту та колапсу цін на сировинні товари. Зазначимо, що Міжнародний валютний фонд (МВФ) поліпшив прогноз зростання глобальної економіки в 2021 р. до 5,5 % при підтримці заходів економічної політики, тоді як у 2022 р. очікує зростання на 4,2 %. Такий прогноз

пояснюється позитивними наслідками у зв'язку з початком вакцинації в деяких країнах світу та адаптацією економіки до роботи за нових умов. Разом із тим, зберігається велика кількість факторів невизначеності (у тому числі з огляду на появу нових штамів коронавірусу) [8].

Окрім того, за оцінками МВФ державний борг усіх країн світу за 2020 р. збільшився приблизно на 14,1 % ВВП і досяг 97,6 % ВВП. При цьому величина боргу сектору загального державного управління в розвинутих країнах сягнула рівня 122,7 % ВВП в кінці 2020 р., а в країнах з ринками, що формуються – 63,3 % ВВП. В Україні борг сектору загального державного управління становив 63,1 % ВВП, і майже точно відповідав середньому рівню в країнах з ринками, що формуються, й суттєво відставав від показника розвинутих країн світу [7].

Міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings прогнозує зростання світової економіки у 2021 р. до 6,3 % проти попередньо очікуваних 6,1 %. Разом із тим, Fitch підвищило прогноз зростання на 2021 р. для більшості ВВП розвинених країн: для США перегляд з 6,2 % до 6,8 %, для Єврозони – з 4,7 % до 5 %, для Великої Британії – з 5 % до 6,6 %. Водночас дане агентство прогнозує скорочення економіки Японії з 3,6 % до 2,5 %. Прогноз по ВВП Китайської Народної Республіки залишиться на рівні 8,4 %, проте дасться дещо знижений прогноз для ринків, що розвиваються – з 6 % до 5,9 % [11].

У даний час у багатьох країнах світу заблоковано суттєву частину економічної діяльності. Обмежена мобільність і закриття робочих місць руйнують ланцюжки постачання по всій економіці і знижують продуктивність праці. Карантинні обмеження особливо болісно зачіпають сектори, які покладаються на соціальні контакти: туризм, розваги, готельне господарство, громадське харчування. Масові звільнення, скорочення доходів і зростаюча невпевненість щодо майбутнього спонукають людей до обмеження витрат та підштовхують до подальшого закриття бізнесу, тобто втрати робочих місць. Внутрішні економічні негаразди перекидаються на економіки торговельних партнерів вздовж ланцюгів створення вартості, що і надалі поглиблює

негативні макроекономічні ефекти як для економік окремих країн, так і для світової економіки загалом. Фінансові ресурси стають більш дорогими і важкодоступними для компаній і урядів, що іще більше гальмує економічну діяльність.

Фахівці МВФ виділяють такі основні чинники гальмування економічної активності країн світу:

- торгівельні конфлікти і невпевненість торгівельної політики;
- геополітична напруженість і загострення конфлікту між США та Іраном;
- стихійні лиха в різних регіонах світу: пожежі в Австралії, посуха на півдні Африки, урагани в Карибському басейні.

Водночас у другій половині 2019 р. почали виявляти дію фактори, які позитивно впливали на темпи зростання світової економіки в 2019–2020 рр.:

- пом'якшення грошово-кредитної політики в розвинутих країнах;
- посилення споживчих настроїв та утримання високого рівня споживчих витрат;
- укладення першої фази торгівельної угоди між США та Китаєм [9].

Стабільність боргової ситуації в країнах, що розвиваються, і країнах з ринками, що формуються, визначається як умовами глобального фінансового ринку, так і наявністю внутрішньо-політичних шоків та шоків внутрішнього фінансування в цих країнах.

Глобальні фактори, які впливають на вартість зовнішнього фінансування для країн з ринками, що формуються, та можуть порушувати боргову стійкість, включають:

- відхід від м'якої монетарної політики у розвинутих країнах: підвищення ключових відсоткових ставок підштовхуватиме вгору ставки світового фінансового ринку і може стати причиною масових девальвацій національних валют, що в комплексі суттєво підвищуватиме тягар зовнішнього боргу для країн з ринками, що формуються;

– дестабілізація фінансових ринків у розвинутих країнах, внаслідок проблем, накопичених у банківському секторі, надмірного обсягу корпоративних боргів;

– різке зниження світових цін на сировинні товари, що може дестабілізувати державні фінанси та підірвати боргову спроможність країн – експортерів сировини;

– ескалація “торгівельних війн”, що посилюватиме економічну невпевненість і зумовлюватиме підвищення ризиків на фінансових ринках.

Для мінімізації ризиків боргових криз і досягнення позитивних ефектів боргового фінансування фахівці Світового банку пропонують урядам країн з ринками, що формуються, впроваджувати заходи за такими основними напрямками:

– імплементація механізмів та інститутів, які допомагають витримати баланс між перевагами та втратами від накопичення державного боргу;

– забезпечення ефективного використання позичених державою ресурсів на цілі, що гарантують збільшення доходів від експорту та підвищення продуктивності економіки;

– реалізація політики, що сприяє відповідальному корпоративному управлінню у частині використання позик на продуктивні потреби, а також дієвих процедур банкрутства (для запобігання неефективному використанню запозичених коштів);

– розумне управління державним боргом, посилення прозорості боргових операцій, управління фіскальними ризиками та мінімізація ризиків умовних зобов'язань держави;

– підтримання зваженої структури державного боргу переструктуруванням боргового портфелю держави для зменшення частки зобов'язань, номінованих в іноземних валютах, утримуваних нерезидентами та з коротким терміном погашення;

– розробка і впровадження фіскальних правил, які сприятимуть утриманню боргової стійкості, ефективне податкове адміністрування та

посилення пріоритизації державних видатків для зменшення бюджетних дисбалансів;

– становлення системи регулювання і нагляду за фінансовим сектором, що сприяє обґрунтованому прийняттю ризиків і зменшує втрати від боргових ускладнень, а також мінімізує бюджетні ризики неплатоспроможності фінансових установ;

– накопичення достатнього обсягу міжнародних резервів, виконання базових критеріїв адекватності резервів, що зменшуватиме чутливість до шоків поточного та фінансового рахунку платіжного балансу.

Державний борг на сьогодні є об'єктивно обумовленим явищем для країн із ринковою економікою. Кожна держава, бажаючи найефективніше використати свої фінансові ресурси та активізувати підприємницьку діяльність, намагається залучити додатковий капітал, що є передумовою виникнення державного боргу. Невміння держави жити на власні кошти є основною причиною виникнення боргу, а не вміння ефективно використовувати залучені фінансові ресурси – зростання державного боргу [9].

Зазначимо, що невідповідність між коштами, які заробляє та витрачає країна, виявляється через хронічний дефіцит державного бюджету. В свою чергу, це ускладнює виконання державою функцій державотворення, цільового інвестування до економіки, виконання соціальних зобов'язань (зокрема, шляхом підтримки життєзабезпечення вразливих верств населення – через субсидії, соціальні виплати, підвищення пенсій та стипендій). Як вихід із такого становища – держава нарощує внутрішню та зовнішню заборгованість [3, с. 117].

Головною проблемою у сфері управління державним боргом в Україні є те, що воно підпорядковується вирішенню короткострокових завдань бюджетної політики та не має довгострокової основи. У свою чергу короткозорий характер рішень щодо обсягів та параметрів державних запозичень призводить до високої вартості залучення коштів, небезпечного накопичення валютних ризиків на балансі уряду, незбалансованої структури

боргових виплат у часовому вимірі. У процесі управління державним боргом відповідальними особами часто ігноруються критичні рівні боргового навантаження та недооцінюються боргові ризики, а законодавче забезпечення боргових процесів є фрагментарним, надмірно узагальненим і не відповідає сучасним вимогам.

Високі ризики державного боргу зумовлюють потребу в невідкладних заходах для відновлення боргової стійкості держави та переходу до стратегічного управління державним боргом України. Тому розробка довгострокової стратегії відновлення боргової стійкості з коректною ідентифікацією існуючих проблем, стратегічних цілей і тактичних заходів, повинна стати одним із пріоритетів діяльності держави [1, с. 86; 12].

Виходячи з особливостей національної фінансової системи, рівня і структури накопиченого боргу, а також найкращої міжнародної практики у цій сфері, необхідно забезпечити скерованість стратегії управління державним боргом України на досягнення певних цілей.

Основними важелями та інструментами стратегії управління державним боргом України можна вважати таке:

– послідовне щорічне скорочення відносного обсягу державного і гарантованого державою боргу та досягнення цільового показника боргу – 60 % ВВП, не пізніше, ніж на кінець 2022 р.;

– збалансування структури боргу за видами валют, відсоткових ставок і термінів погашення боргу та формування сучасної системи оцінки й аналізу ризиків, пов'язаних із державним боргом;

– підтримання постійного доступу уряду України до міжнародного ринку капіталу, зниження вартості зовнішніх ринкових позик, забезпечення справедливих умов обслуговування зовнішнього боргу;

– підвищення ефективності співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями (МФО);

– активізація внутрішнього ринку державних цінних паперів;

– органічне поєднання і взаємодоповнюваність цілей та інструментарію боргової, монетарної і фіскальної політики, координація діяльності Міністерства фінансів, Державного казначейства та Національного банку.

Застосування зазначених важелів та інструментів досягнення цілей та механізмів їх реалізації з часом сприятиме:

– утриманню помірному боргового навантаження на економіку і державні фінанси України, що дозволить уникнути економічних і фінансових втрат, пов'язаних з неплатоспроможністю уряду;

– збалансуванню структури державного боргу за видами валют, термінів погашення і відсоткових ставок, що визначатиме зменшення нестійкості фінансової позиції уряду;

– створенню сучасної системи моніторингу та управління численними факторами ризику, що впливають на розміри боргових виплат з бюджету та ступінь платоспроможності держави;

– збільшенню частки гривневих запозичень уряду, що, у свою чергу, зменшуватиме залежність державних фінансів від стрімких переливів міжнародних капіталів та загрозливих змін обмінних курсів;

– підвищенню ефективності співробітництва з МВФ, скороченню розміру зовнішньоборгового навантаження і перетворенню України на рівноправного учасника системи міжнародних валютно-кредитних відносин.

Отже, досягнення вище вказаних результатів сприятиме досягненню саме макрофінансової стабільності в країні, зробить свій внесок у підвищення ефективності системи державних фінансів України та створить передумови для сталого зростання національної економіки в довгостроковій перспективі [1, с. 86–89].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Проведений аналіз динаміки та структури державного боргу, окреслення в цій роботі рекомендацій щодо його оптимізації можуть бути корисними для створення системи заходів щодо проведення державою ефективної боргової політики. Доцільно погодитися з тим, що сприйняття державного боргу як суто

позитивного чи негативного явища є помилкою, оскільки така категорія як “державний борг” може мати неоднозначний вплив на розвиток економіки в різних умовах. З одного боку, це залучення додаткових фінансових ресурсів для задоволення суспільних потреб в умовах дефіциту та стимулювання економіки, а з іншого – борговий тягар та необхідність обслуговування боргу, що відволікає бюджетні ресурси.

Вирішуючи проблему боргової політики та уникнення дефолту, пріоритетним питанням для держави мають бути її національні економічні інтереси.

Список використаних джерел

1. Богдан Т. П. Стратегічне управління державним боргом в умовах нестійкої боргової позиції. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 75–92.
2. Державна казначейська служба України. Звітність. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/borgovi-pokazniki-st> (дата звернення: 20.06.2021).
3. Марченко О. М., Пушак Я. Я., Ревак І. О. Фінансова безпека держави : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 356 с.
4. Міністерство фінансів України. Боргова статистика. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/borgovi-pokazniki-st> (дата звернення: 19.06.2021).
5. Про Державний бюджет України на 2019 рік (зі змінами) : Закон України від 13.12.2019 р. № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text> (дата звернення: 27.06.2021).
6. Про Державний бюджет України на 2020 рік : Закон України від 10.12.2020 р. № 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text> (дата звернення: 27.06.2021).
7. Стан державних фінансів та управління державним боргом у 2020 році. URL: <https://www.growford.org.ua/research/stan-derzhavnyh-finansiv-ta-upravlinnya-derzhavnym-borgom-u-2020-rotsi/> (дата звернення: 27.06.2021).
8. Finbalance – інтернет-портал про фінанси та економіку. URL: <http://finbalance.com.ua/news/mvf-polipshiv-prohnoz-zrostannya-svitovo-ekonomiki-v-2021-rotsi-do-55> (дата звернення: 27.06.2021).
9. Institute of International Finance. URL: <https://www.iif.com/Research/Capital-Flows-and-Debt/Global-Debt-Monitor> (дата звернення: 29.06.2021).
10. Korzhenko V., Kovalenko N., Kozyrieva N. Philosophy of mechanisms for state impact in market environment: experience of Ukraine. *Актуальні проблеми державного управління*. 2020. № 2 (58). С. 16–24.

11. Smida. Fitch покращило прогноз росту світової економіки на цей рік. URL: <https://www.smida.gov.ua/news/allnews/fitchpokrasiloprognozrostusvitovoiekonomikinacejrik> (дата звернення: 27.06.2021).

12. Zakharina O., Korzhenko V., Kovalenko N., Shashyna M., Tomoshevska A., Mosiichuk I. Analysis of the development of public-private partnership under the conditions of implementation of economic projects. *Revista San Gregorio*. No 42 (2020). P. 156–169. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc> (дата звернення: 27.06.2021).

References

1. Bohdan, T.P. (2018). Stratehichne upravlinnya derzhavnym borhom v umovakh nestiykoyi borhovoyi pozytsiyi. *Finansy Ukrainy*, 4, 75–92. [in Ukrainian].

2. Derzhavna kaznacheiska sluzhba Ukrainy. Zvitnist. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/borgovi-pokazniki-st> [in Ukrainian].

3. Marchenko, O.M., Pushak, Ya.Ya., Revak, I.O. (2020). *Finansova bezpeka derzhavy*. Lviv: LvDUVS [in Ukrainian].

4. Ministerstvo finansiv Ukrainy. Borhova statystyka. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk/borgovi-pokazniki-st> [in Ukrainian].

5. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2019 rik (zi zminamy): Zakon Ukrainy vid 13.12.2019 r. no. 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text>.

6. Pro Derzhavnyy byudzheth Ukrainy na 2020 rik: Zakon Ukrainy vid 10.12.2020 r. no. 294-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/294-20#Text>.

7. Stan derzhavnykh finansiv ta upravlinnya derzhavnym borhom u 2020 rotsi. URL: <https://www.growford.org.ua/research/stan-derzhavnyh-finansiv-ta-upravlinnya-derzhavnym-borgom-u-2020-rotsi/> [in Ukrainian].

8. Finbalance – internet-portal pro finansy ta ekonomiku. URL: <http://finbalance.com.ua/news/mvf-polipshiv-prohnoz-zrostannya-svitovo-ekonomiki-v-2021-rotsi-do-55> [in Ukrainian].

9. Institute of International Finance. URL: <https://www.iif.com/Research/Capital-Flows-and-Debt/Global-Debt-Monitor> [in Ukrainian].

10. Korzhenko, V., Kovalenko, N., Kozyrieva, N. (2020). Philosophy of mechanisms for state impact in market environment: experience of Ukraine. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnya*, 2 (58), 16–24 [in Ukrainian].

11. Smida. Fitch pokrashchylo prohnoz росту svitovoyi ekonomiky na tsey rik. URL: <https://www.smida.gov.ua/news/allnews/fitchpokrasiloprognozrostusvitovoiekonomikinacejrik> [in Ukrainian].

12. Zakharina, O., Korzhenko, V., Kovalenko, N., Shashyna, M., Tomoshevska, A., Mosiichuk, I. Analysis of the development of public-private partnership under the conditions of implementation of economic projects. *Revista San Gregorio*, no. 42 (2020), 156–169. URL: <http://revista.sangregorio.edu.ec/index.php/REVISTASANGREGORIO/issue/view/RSAN42/showToc> [in Ukrainian].

Luhovenko N. V.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor
of Economic Theory and Finance Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0003-0386-7630;*

Kovalenko N. V.,

*PhD in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor
of Economic Theory and Finance Department, KRI NAPA, Kharkiv
ORCID 0000-0002-5371-9778*

**Mechanisms of national debt management of Ukraine:
challenges and main directions of their improvement**

In this article was made the analysis of dynamics and structure of the current state of a national debt of Ukraine during the period from 2015-2020 because the found problems of national debt management are very relevant is made, and directly the size of a national debt and methods of its repayment affect all components of an economic system of the state.

There are defined that the financial position of the state has a lot of number of problems among which are crisis situations, inflationary tendencies, instability of foreign exchange market, considerable volume of a national debt and prevalence of budget expenses over income in section for repayment and service of a national debt.

Therefore for improvement of a financial situation and welfare in the country, for achievement of optimum rates of economic growth it is necessary to introduce effective management of a national debt, there are the main conditions of stability of a financial system of the state and development of economy.

In article, also, were made an assessment of level of a debt load on economy of Ukraine and dynamics of change condition of a national debt in the certain countries of the world. It is found out that indicators of debt stability of Ukraine have unsatisfactory values, and currency risks of structure of a national debt and risks of refinancing of a debt during the specified period are raised.

The designated trends indicate on the needing of introductions of the general actions which are directed to strengthening of degree of balance of public finances of Ukraine, improvement of national debt management and also necessity in development of economically reasonable and detailed system of fiscal regulations.

There were defined directions of optimization of a national debt as like as instrument of financial policy of the state. Results of researches are a basis for judgment of specific features of formation and development of a management system by a national debt and the directions of overcoming the problems connected with risks of a national debt and its influence on debt security of the country.

Keywords: national debt; structure of a national debt; debt load; optimization; financial policy of the state; credit resources of the state.

Надійшла до редколегії 31.05.2021 р.

